

"DE HERTOOG VAN LIMBURG"

JOS. MAENEN VEERTIG JAAR LID VAN GE- DEPUTEERDE STATEN VAN LIMBURG.
--

Op maandag 22 juli a. s. zullen de Provinciale Staten van Limburg hulde brengen aan de Heer Jos. Maenen, die op 29 mei j.l. zijn veertigjarig lidmaatschap van het College van Gedeputeerde Staten van ons gewest herdacht, een uiterst zeldzaam jubileum.

Zijn uitzonderlijk langdurige ervaring in het Limburgse provinciale bestuur, en zijn vechten voor de Limburgse belangen waren voor zijn collega's in de Tweede Kamer, waarvan hij tot voor kort deel uitmaakte aanleiding om hem schertsend te noemen: "De Hertog van Limburg".

Aan deze "Hertog van Limburg" wordt onderstaande bijdrage als huldeblijk opgedragen. Daarin wordt ter oprissing van ons aller geheugen de gang van zaken beschreven van zijn verkiezing tot lid van de Provinciale Staten van onze provincie in 1916, zijn eerste politieke functie. Bij belangrijke punten van deze beschrijving wordt zoveel mogelijk het woord gelaten aan tijdgenoten, die het gebeuren van dichtbij volgden.

*****

Een arbeider candidaat voor de Provinciale Staten?

De bewustwording van de arbeiders in Zuid-Limburg was in 1916 volop in gang. Deze ontwikkeling was vooral gestimuleerd door de in 1910 opgerichte Limburgse R. K. Werkliedenbond, thans de Limburgse K. A. B., en de toenmalige Christelijke, thans Katholieke Mijnwerkersbond met hun plaatselijke afdelingen. Dr. H. A. Poels, die deze jonge organisaties als trouwe gids beschermde, wees de

arbeiders - in navolging van Mgr. Dr. W. Nolens - telkens weer op de noodzaak van zelfrespect en zelfbewustzijn, en trachtte hen geleidelijk te overtuigen dat hun gevoel van minderwaardigheid in de samenleving volkomen misplaatst was.

Als uiting hiervan kwam in de loop van 1916 in de Katholieke Kiesverenigingen van vrijwel alle grotere gemeenten van Zuid-Limburg de gedachte aan de wenselijkheid van een arbeiderscandidaat voor de Provinciale Staten zeer voorzichtig ter sprake. Door de opkomst ende uitbreiding van de jonge mijnindustrie was het aantal arbeiders snel toegenomen, en ook - zij het minder snel - het aantal georganiseerde arbeiders. Men voelde dat er iets veranderen moest. Een spontane aanpak door de arbeiders zou deze gedachte in hetzelfde jaar nog verwezenlijken.

De arbeiders waren zich bewust, dat zij daarmee ingingen tegen een lange traditie en zij waren er huiverig voor. De "Staten" vormden immers een zeer eerbiedwaardig lichaam, waarin slechts eerbiedwaardige lieden zitting konden nemen. Iemand die gekozen, beter uitverkoren werd tot lid van de "Staten" droeg door dit feit alleen reeds een aureool van voornaamheid en wijsheid en dit vormde tevens een bewijs van zijn hoge plaats op de maatschappelijke ladder. Tussen al deze voorname heren een arbeider, een bovengronds mijnwerker plaatsen, aan die mogelijkheid durfde men enkele jaren te voren niet eens denken. Twee mijnwerkers dachten daaraan in 1916 wél. Het waren twee leden van de Christelijke Mijnwerkersbond, Hensgens en Ladeur van Spekholzerheide. Zij lieten het niet bij denken, maar pasten - naar mijnwerkerstrant - aanstonds het "geen woorden maar daden" toe. "Het is niet waarschijnlijk, dat zij zich bewust waren van de verstrekkende betekenis van hun opzet, waardoor bereikt zou worden, dat Limburg als eerste provincie in ons land een arbeider in de voorname Statenzaal te Maastricht zou zien verschijnen. Zij hadden in ieder geval de lessen van Nolens en Poels goed be-

grepen.

Niet alleen de arbeiders stonden in Zuid-Limburg nog wat kopschuw en onwennig tegenover de gedachte van een arbeider in de Provinciale Staten. Dat was ook het geval bij de andere bevolkingsgroepen en bij de besturen van de Katholieke Kiesverenigingen, die de nog betrekkelijk weinige kiesgerechtigden trachtten te organiseren en te scholen. Deze bestuurders stonden bovendien nog voor de bijzondere moeilijkheid, dat als een arbeider kandidaat zou worden gesteld, iemand anders zou moeten wijken. Het was wel een beetje griezelig en een zeer tere en moeilijke kwestie. "Steeds gold hier als elders het gebruik, dat tegenover aftredende leden niet werd opgetreden, hetzij persoonlijk, hetzij gezamenlijk, b. v. als kiezersorganisatie, tenzij de aftredende in hoge mate door hun gedrag of hun houding het vertrouwen hunner kiezers hadden verloren. Wie dus in onze provincie een zetel voor de Raad, de Staten of de Kamer bezette, was vrijwel verzekerd zóólang lid van de gemeenteraad, de Provinciale Staten of de Staten-Generaal te blijven, als hij zelf verkoos. Want.... zittende leden zaten als het ware vastgegroeid op hun zetel, en geen kiezer zou er aan denken die zetel aan het wankelen te brengen, indien de afgevaardigde zich maar niet de ongenegenheid van de "heren kiezers" had op de hals gehaald. En mocht dat al eens in meerdere of mindere mate het geval zijn geweest, och, de tijd heelt wonden: een vriendelijk lachje, een handdruk of wat anders bracht weer veel in het reine; kleine veten werden vergeten en vergeven, de stembusstrijd was vaak het verzoeningsproces tussen kiezers en kandidaten" (Limb. Koerier, 20 juni 1916).

Men proeft de aarzeling duidelijk in de reacties op de wens van de arbeiders. Ieder bestuur van de Katholieke Kiesverenigingen zeide het verlangen van de arbeiders redelijk te vinden, al was het slechts omdat zich ook een socialist kandidaat zou stellen, n. l. de leider van de socialistische mijnwerkersbond, de Heer J. H. Elfers.

Dit laatste zat de arbeiders dwars. Zou een socialist zich wel candidaat mogen stellen, maar zou er voor een katholiek arbeider geen plaats zijn op de kandidatenlijst? Dr. Poels had in 1903 als volgt deze gedachte geformuleerd: "Zolang de rode haan niet heeft gekraaid, worden ook katholieke mensen soms niet wakker en daarom bootsen wij liever tijdig zelf dat kraaien na. Sommige oude burchten van het starre conservatisme werden niet tijdig genoeg ontruimd, wanneer wij nooit van het socialisme spraken, dat allen beschouwen als een afschuwelijk spook, waarvoor de mensen bang zijn al komthet zelf ook niet". (Dr. H. A. Poels, Een zestal redevoeringen, Kerkrade 1935, blz. 54-55). Toch bleek dit kraaien in 1916 aanvankelijk niet te baten. Immers hoe redelijk de wens van de arbeiders op zich ook werd geacht, de grote vraag was of die wens niet te vroeg werd geuit. Na ampel beraad kwam men tot de overtuiging, dat het toch beter was om nog wat te wachten. Wel was men bereid om de keuze van een arbeiders-candidaat te bevorderen, zoudra er een zetel in de Provinciale Staten vrij zou komen en dus niemand hoefde te wijken. Aldus besloten de Kiesverenigingen te Heerlen en te Kerkrade, terwijl de arbeiders in Maastricht zo volgzzaam waren, dat zij verklaarden van een candidaatstelling af te zien 'omwille van de verdiensten van de aftredende leden". (Het Zuiden, 27 mei 1916).

Het zag er derhalve naar uit, dat alles zou blijven zoals het was en zou worden voortgezet op de oude, vertrouwde voet.

Op 26 mei 1916 was een dergelijk besluit ook te Kerkrade genomen. Men zou n.l. de aftredende leden opnieuw candidaat stellen. Hoewel een belangrijke groep der Kerkraadse Kiesvereniging gepleit had voor een arbeiderscandidatuur, had men daarvan afgezien, omdat het bestuur mededeelde, dat de afdeling Spekholzerheide zich daartegen zou verzetten. De belangrijke groep arbeiders, die een grote meerderheid in de vergadering vormde, legde zich hierbij neer om erger te voorkomen. Wel kreeg het

bestuur de opdracht bij een volgende verkiezing voor een goede oplossing te zorgen.

Op grond hiervan verschenen in de streekkranten de toen bij iedere verkiezing terugkerende advertenties, waarin de kandidaten zich in de welwillendheid van de heren kiezers aanbevolen. Voor het kiesdistrict Heerlen luidde deze als volgt (Het Zuiden, 10 juni 1916):

Aan de Heeren kiezers van de leden van de Provinciale Staten in het District Heerlen.

Ondergeteekenden, aftredende leden van de Provinciale Staten van Limburg, danken de H. H. Kiezers voor het tot heden geschonken vertrouwen en bevelen zich weder aan bij de aanstaande stemming op 16 Juni.

Keerberg -
Voerendaal
Heerlen

Fr. Pluymaekers.
Ch. de Hesselle.

Volgens de toenmalige regeling kon het district Heerlen twee vertegenwoordigers naar de Provinciale Staten zenden. De ene candidaat was Ch. de Hesselle, apotheker van beroep. Vele jaren had hij tevens op verdienstelijke wijze de functie van burgemeester van Heerlen vervuld. Ook de andere candidaat, de Heer Fr. Pluymaekers was een geziene figuur, die reeds dertig jaren in de Provinciale Staten zetelde en in 1916 royaal acht kruisjes achter de rug had. Zij konden gerust zijn, want dank zij het besluit van de katholieke kiesverenigingen was hun zetel veilig. Dat dacht men tenminste.

Verwickelingen

Men had evenwel te vroeg gejuicht. Spoedig bleek n.l., dat de veronderstelling van de Kerk-

raadse Kiesvereniging ten aanzien van de mening in Spekholzerheide onjuist was. Daar had men n.l. op 1 juni besloten een arbeider candidaat te stellen en wel Jos. Maenen.

Jos. Maenen was tot 1 januari 1916 werkzaam geweest als arbeider op Staatsmijn Wilhelmina, om met ingang van die datum benoemd te worden tot vrijgestelde van de Limburgse R. K. Werkliedenbond. Hij was 27 jaar oud, een goed spreker en een harde werker. "Men vergete hierbij niet, dat Maenen onder zijn mede-arbeiders zéér gezien is, dat hij over een "rappe tong" beschikt en door zijn optreden als spreker in de katholieke werkliedenbonden en in de afdelingen van de Christelijke Mijnwerkersbond algemeen bekend was en als een gezielde persoonlijkheid moest worden beschouwd".

(Limburger Koerier, 20 juni 1916). Inderdaad de arbeiders droegen Jos. Maenen op de handen. Dat kwam enkele jaren later zeer sprekend tot uiting, toen de voorzitter van de Limb. Werkliedenbond, de Gulpense meubelmaker Andries Vliegen, periodiek moest aftreden. Onmiddellijk kwamen een aantal afdelingen in het geweer en stelden de jonge Jos. Maenen candidaat. Het heeft toen Dr. Poels nogal moeite gekost, om de arbeiders te overtuigen, dat op dat ogenblik een combinatie van voorzitter en vrijgestelde niet wenselijk was. Daardoor wist hij bovendien te voorkomen, dat men de goedwillende en hard werkende Andries Vliegen tegen het hoofd zou stoten. Het vertrouwen van de arbeiders in Jos. Maenen werd hierdoor niet geschokt. Zo bleef Vliegen nog een aantal jaren voorzitter en Jos. Maenen vrijgestelde.

Dat Dr. Poels grote waardering had voor Jos. Maenen, is algemeen bekend. Ook toen reeds. Een duidelijk bewijs daarvan levert een brief van Dr. Poels aan Mgr. L. Schrijnen uit 1917, toen een arbeider moest worden benoemd in een in die brief niet genoemd comité. Omdat Henri Hermans niet beschikbaar was beval Dr. Poels Jos. Maenen aan met de woorden:

"J. Maenen is zonder twijfel de meest geschikte persoon om onze Limb. werkende stand naar behoren te vertegenwoordigen. Hij is, zooals U weet, de vrijgestelde van onze Werkliedenbond en geniet in hooge mate de sympathie der arbeiders in heel de provincie". (Brief Dr. Poels aan Mgr. Schrijnen d.d. 15 Oct. 1917; archief Soc. Hist. Centrum).

Het was dan ook geen wonder, dat de arbeiders te Spekholzerheide aanstonds aan Jos. Maenen dachten, toen zij een arbeider candidaat wilden stellen voor de Provinciale Staten. En de zittende leden dan? Daarop antwoordde een georganiseerd arbeider aan een redacteur van de Limburger Koerier: "Waarom mogen de socialisten steeds met hun candidaat voor de dag komen?... Moeten wij, omdat wij katholiek zijn, ons dan altijd maar alles laten welgevalen, ons maar laten paaien met mooie beloften? Moeten wij maar blijven wachten, tot een van de heeren belieft af te treden, of, zoo vriendelijk is te zeggen, dat hij nu zijn zetel aan een ander wenst over te laten?... Niet dat wij iets hebben tegen de heeren De Hesselle of Pluymaekers; als menschen en als Katholieken achten wij beiden zeer hoog. De oud-burgemeester van Heerlen is bovendien ook nog een zeer bekwaam man. Doch nogmaals: wij hebben nu al lang genoeg gewacht.... Tot nu toe waren de deuren van de Statenzaal voor de werkmans gesloten; wij zullen ze trachten te openen. En als één man zullen wij opgaan naar de stembus voor onze candidaat". (Limburger Koerier, 20 Juni 1916).

De arbeiders veronderstelden, dat Jos. Maenen de candidatuur vanzelfsprekend zou aanvaarden, toen zij hem op 1 juni candidaat stelden. Daags erna bleek dit evenwel niet het geval te zijn. Het was voor hem volkomen onverwacht gekomen. Spekholzerheide liet evenwel niet los. "Verschillende arbeiders bezochten Jos. Maenen en stelden hem op de hoogte van de gang van zaken en van hun overwegingen en oefenden aandrang op hem uit om te voldoen aan de algemeene wensch der arbeiders". (Kerkr. Courant, 10 juli 1916). Jos. Maenen

wist hen duidelijk te maken, dat het voor hem onmogelijk was zonder meer aan hun verzoek te voldoen. Hij had nooit aan die mogelijkheid gedacht en als het iemand moest worden dan toch ofwel de voorzitter van de Werkliedenbond, Andries Vliegen, ofwel de uiterst bekwame en nobele secretaris, Henri Hermans te Maastricht. Bovendien moest hij vanzelfsprekend het oordeel vragen van het bestuur van de Werkliedenbond, waarbij hij in dienst was. Zou men akkoord gaan met de combinatie van vrijgestelde en lid van de Provinciale Staten? De arbeiders van Spekholzerheide voelden de moeilijkheid wel aan, maar drongen aan op een spoedige beslissing, want de datum van de verkiezing kwam steeds dichterbij. Het was kort dag. Nog op dezelfde dag raadpleegde Maenen zijn bestuur. Hij had het antwoord wel kunnen raden. Men kan zich levendig indenken, dat noch het bestuur noch de bondsadviseur lang hebben gearzeld. De mogelijke opwerping, dat de arbeiders voor het bezetten van zulke functies nog niet rijp waren, zal men van zich hebben afgeschoven met de vraag of alle anderen dan wel rijp daarvoor waren en met de overweging dat men slechts rijp wordt door te handelen en niet door af te wachten. Al zwemmende leert men zwemmen. Dr. Poels was zich bovendien diep bewust van de juistheid van het gezegde van Mgr. Dr. H. Schaepman aan het adres van zijn behoudzuchtige geloofsgenoten: als ge geen krotbewoners als kiezers wilt; dan moet ge zo snel mogelijk de krotten opruimen. Poels had intussen bewezen, dat hij hiermee niet alleen theoretisch instemde, maar door zijn woningbouw door middel van "Ons Limburg" had hij deze raad tevens in daden omgezet. Het antwoord luidde daarom: aannemen en doen! Na dit bericht toog men in Spekholzerheide aan het werk en met spoed.

Jos. Maenen candidaat gesteld

In Kerkrade was de onderwijzman H. H. Hol

voorzitter van de Katholieke Kiesvereniging. Toen hij hoorde wat te Spekholzerheide was besloten, riep hij aanstonds - op zaterdag 3 juni - een nieuwe vergadering op. Mondeling werd aan alle leden medegedeeld, dat op zondag 4 juni het destijds genomen besluit onder de loupe zou worden genomen, omdat dit besluit was uitgegaan van een foutieve veronderstelling. Het werd een druk bezochte vergadering, tijdens welke "zich een breedvoerige, niet altijd even zakelijke discussie ontspon". (Kerkr. Courant, 10 juni 1916). De mijnwerkers ondervonden veel steun bij de Rolducse priesterleraar Dr. H. J. Verhagen, die zich als een vurig voorstander van de candidatuur-Maenen deed kennen, terwijl de plaatselijke arts - dokter Widdershoven - "de handhaving van het eerst genomen besluit, de aftredende leden te steunen, met warmte verdedigde". Niet minder dan 22 maal werd het woord gevoerd, zodat het onderwerp totaal was uitgeput. Toen men uiteindelijk tot stemming overging, bewees de uitslag, dat met een kleine meerderheid (25 voor, 23 tegen en 6 blanco) Jos. Maenen candidaat was gesteld en wel als enige candidaat voor Kerkrade. De teerling was geworpen. Men was nog juist klaar gekomen binnen de termijn van de candidaatstelling en de verkiezingsstrijd kon beginnen.

In overeenstemming met de traditie werd ook voor Maenen een verkiezingsadvertentie opgesteld en aan de pers aangeboden.

Kiezers uit het
STATENDISTRICT HEERLEN!

In de PROVINCIALE STATEN zitten wel Burgemeesters, Advocaten, Notarissen, Dokters Landbouwers en Middenstanders.

In de Provinciale Staten heeft nog GEEN ENKELE ARBEIDER zitting.

DAAROM stelden de R. K. KIESVERENIGINGEN van KERKRADE en SPEKHOLZERHEIDE den arbeider

J O S. M A E N E N

te Heerlen candidaat, vrijgestelde van de R. K. Werkliedenbond.

Laat RECHT wedervaren aan de arbeidersstand en kiest allen op Vrijdag 16 Juni KAMERAAD MAENEN.

Namens het bestuur der R. K. Kiesvereeniging.

te Spekholzerheide
(district III)

Th. Werry, voorzitter
Joh. Slangen, le secretaris
Leon Paffen, onder-voorzitter
W. Systemans, 2e secretaris
H. Gilson, penningmeester

te Kerkrade (district I en II)

H. H. Hol, voorzitter
Joh. Vaassen, secretaris
P. J. Koken, onder-voorzitter
P. J. Dorscheidt
Chr. Jos. Kockelkorn

Deze advertentie (Kerkr. Courant, 10 juni 1916) was prima in overeenstemming met de traditionele vorm en de stellingname was voor eenieder duidelijk. Het Besluit en de daaropvolgende advertentie

wekten nogal wat beroering. Een lang citaat uit het te Sittard verschijnende blad Het Zuiden (10 juni 1916) moge dit bewijzen:

"Wezenlijk, het lidmaatschap der Provinciale Staten heeft voor de arbeidersstand in onze Provincie weinig aantrekkelijks. Dringende arbeidersbelangen staan niet op het spel in de Provinciale Staten. De subsidie's aan arbeidersinstituten worden ten genoegte verleend, voor tramwegen zal de heer Maenen niet meer doen dan de Oud-burgemeester van Heerlen gedaan heeft. . . . En wat rest er dan nog? Niets! dan het twijfelachtige genoeg om een van de twee bejaarde, meest achtenswaardige, diligente en kundige leden een voetje te lichten, en hun van de erepost, waarop de algemene opinie hen jarenlang gehandhaafd heeft, te doen tuimelen.

Waarom? Omdat de opkomende arbeidersstand nu pas tot het bewustzijn gekomen is, dat hij ook billijkerwijze aanspraak kan maken op enige zetels in de Provinciale Staten?

Maar is de erkenning van die billijkheid, die ALGEMEEN is, en door alle standen erkend wordt, nu een reden om zo stuurloos ongebonden, dit recht THANS te urgeren tegenover de aftredende leden als daar zijn de heren De Hesselle en Pluymaekers?

Zulke achteloosheid op "goede manieren" die toch de verhouding tussen de verschillende standen beheersen, KAN NOOIT EN NIMMER IN HET BELANG van de arbeidersstand zijn.

Wij zijn waarachtig benieuwd, wat onze "schrijver van Arbeidersbelangen" (een rubriek in Het Zuiden, R. D.), die zo hoopvol gestemd was over beklonken samenwerking van de R. K. Arb. Ver. en Limb. Landbouwbond, zal zeggen over de voormannen van de R. K. Werkliedenvereniging en over de verantwoordelijkheid die dezen op zich laden door gemis aan leiding en goed beleid, toch zo gemakkelijk in dit geval".

Ook de collega's van de andere streekkranten moesten het ontgelden, in een afzonderlijk puntje: "De houding der pers. Een opvallend zwijgen over

de hele lijn. De Limburger Koerier, die er anders direkt bij is waar een Kath. Kiesvereniging vergadert, geeft niets van de laatste vergadering te Kerkrade dan de vermelding van de candidaatstelling van de heer Maenen met een motivering in één regel, waarvan men niet weet of ze de opinie van het blad zelf of van de Kath. Kiesvereniging weergeeft. En verder niets".

Ook de besturen van de twee Kiesverenigingen werden gekapitteld, omdat zij zich tegen het beginsel van de handhaving van de aftredende leden uitgesproken zonder dwingende reden: "De gevolgde handelwijze kan onmogelijk voor de goede orde en eensgezindheid bevorderlijk zijn", en bewijst, "dat de ware stemming, die de samenwerking der verschillende standen hecht kan maken, nog in brede kringen moet gebracht worden". Het artikel besloot met de aansporing: "De arbeiders en hun raadgevers, geestelijken en leken, die tot 't besluit hebben meegewerkt of door hun verzuim niet belet hebben dienen onzes inziens hun opvattingen terdege te herzien". Gelukkig dat erop volgde: "De overhaasting waarmee men blijkbaar hier te werk ging, verklaart veel, maar verontschuldigt niet".

Daarmee konden de mijnwerkers het voorlopig doen, die daardoor overigens waarschijnlijk in hun overtuiging gesterkt werden, dat hun schot raak was geweest.

Sprak "Het Zuiden" over een tekort aan goede manieren bij de arbeiders, omdat zij de aftredende leden een voetje wilden lichten, in de vergadering te Kerkrade had men het streven der arbeiders ronduit grof onrechtvaardig genoemd.

Toch maakte men zich in het kamp van de aftredende leden niet bezorgd over de uitslag. Volgens de Limburger Koerier (20 juni 1916) was men "er zo zeker van, dat de heren Pluymaekers en de Hesselle met grote stemmenmeerderheid uit de bus zouden komen, dat ze de candidatuur-Maenen als iets belachelijks beschouwden, en dat de arbeiders zo'n gevoelige klap zouden krijgen, dat hun voor

eens en voor altijd de lust tot het stellen van een eigen candidaat zou vergaan".

Een verrassende uitslag

Op 16 juni togen 4374 van de 8537 kiezers naar de stembus. Afgezien van het feit, dat er toen nog geen stemplicht gold, viel de opkomst allerwege tegen, hetgeen door de pers vooral werd toegeschreven aan de boeren "die Vrijdag van het droge weer profiteerden om te hooien, na de vele regenachtige dagen". (Limb. Koerier, 20 juni 1916). Dat deze verklaring niet onwaarschijnlijk is, kan men afleiden uit het feit, dat van de 86 kiesgerechtigden van Wijnandsrade er slechts 36 kwamen opdagen, te Schimmert 76 van de 240 en ongeveer de helft van het aantal kiezers te Hulsberg, Klimmen en Voerendaal.

Na een zorgvuldige telling kwam de grote verrassing: Maenen 2180 stemmen, De Hesselle 2000, Pluymaekers 1559 en Elfers 816. Dit betekende, dat Maenen bij de eerste stemming gekozen was en dat er herstemming moest plaats hebben tussen De Hesselle en Pluymaekers. Een volkomen onverwacht resultaat. "Zelfs de meest optimistisch gestemde arbeider durfde niet hopen, dat Maenen reeds bij het eerste stembustreffen zoude gekozen worden. Inarbeiderskringen ging algemeen het gevoelen, dat een der aftredende heren met de arbeiderscandidaat bij de herstemming om de tweede zetel zou moeten vechten". (Limb. Koerier, 20 juni 1916).

Verrassing niet alleen bij de arbeiders. Verrassing ook bij de aftredende leden en hun aanhang. "Nu enige dagen verlopen zijn sinds de stembusstrijd en de opgewonden gemoederen wellicht tot enige kalmte zijn gekomen, achten wij het ogenblik gekomen, om in het licht van de feiten een uiteenzetting te geven van het gebeurde in het Statendistrict Heerlen. En laten wij dan aanstonds vaststellen, dat de uitslag van deze stembusstrijd een buitengewone verrassing heeft gebracht: de aanval der

arbeiders - gesteund door honderden niet-arbeiders - op de hechte burcht van de Statenzetels, sinds onheuglijke tijden in het bezit van degenen, die allerm minst tot de arbeidende klasse gerekend worden, was even verrassend als succesvol voor hen, die de arbeiderscandidatuur hebben gesteld en bevorderd". (Limb. Koerier, 20 juni 1916).

Voor de aftredende leden was de uitslag niet alleen verrassend maar tevens ontstellend. Het was alsof zij met een zware hamer een slag op hun hoofd hadden gekregen. Men voelt dit in hun reactie op deze uitslag. Enkele dagen na de verkiezing publiceerden de heren De Hesselle en Pluymaekers per advertentie in de kranten een dankwoord tot de H. H. Kiezers, die hun stem op hen hadden uitgebracht en daarbij de mededeling, dat De Hesselle niet, Pluymaekers wel in aanmerking wenste te komen bij de herstemming, die zou plaats hebben op maandag 26 juni daaropvolgende. Dat bericht voerde de verwarring in het kamp der aftredende leden ten top. Dat kon niet waar zijn en men zocht naar wegen om De Hesselle op zijn besluit te doen terugkomen. Tengevolge hiervan verscheen in de Kerkr. Courant op 24 juni 1916 een advertentie met de volgende inhoud:

KIEZERS VOOR DE PROVINCIALE STATEN

Maandag moeten wij allen ter stembus om eenparig onze stem uit te brengen op de heer M. J. C. K. de Hesselle. Hij is de man die in de Provinciale Staten MOET GEKOZEN WORDEN.

Vele arbeiders van Kerkrade en Omstreken.

De propagandisten van de aftredende leden zullen gedacht hebben: het kan geen kwaad het te doen voorkomen alsof het de eis is van "vele arbeiders uit Kerkrade en omgeving." Zij lieten het daarbij

echter niet, want "enige niet zeer fijngevoelige voorstanders van de heer De Hesselle lieten zich verleiden tot de plaatsing van annonces in de bladen, waardoor de heer De Hesselle, niettegenstaande zijn verklaring, toch voor de verkiezing werd aanbevolen" en bovendien "verspreidden zij het gerucht, dat, eens gekozen, de Heer De Hesselle toch wel aannemen zou", (Het Zuiden", 6 juli 1916). Tevens werden op zondag 24 juni - de dag waarop de 20.000ste inwoner van Heerlen ter wereld kwam - in het district verschillende circulaires verspreid. Op een ervan werd gezegd:

"Bij de a. s. herstemming wordt ten zeerste aanbevolen het aftredende lid, dhr. Ch. de Hesselle, oud-burgemeester van Heerlen. Toont, dat gij zijn werken in het belang van het district waardeert. Herstelt het onrecht, uw verdienstelijke vertegenwoordiger aangedaan."

Zeer vele weldenkende kiezers".

Haastig overleg tussen de twee aftredende candidaten bracht op de dag van de verkiezing zelf - 's morgens in de vroege - het volgende bericht onder de ogen van de kiezers:

"Als antwoord op de circulaires en advertenties in couranten verklaart ondergetekende nogmaals UITDRUKKELIJK, dat hij gene candidatuur aanneemt, en zelfs, mocht hij gekozen worden, het mandaat niet zal aanvaarden.

Ch. de Hesselle".

Bijna tegelijkertijd berichtte evenwel een andere circulaire:

"Heren Kiezers,

De circulaires verspreid met de ondertekening Ch. de Hesselle zijn niet van hem afkomstig. Kiest dus hem".

De verwarring was derhalve wel zeer duidelijk. Men voelde zich diep gegriefd, dat een aftredende candidaat moest wijken voor een arbeider. Wellicht in verband met deze verwarring was de opkomst voor de herstemming nog geringer dan op 10 juni. Er werden slechts 2605 geldige stemmen uitgebracht, waarvan 1347 op naam van De Hesselle en 1258 op Pluymaekers, zodat de eerste wettig gekozen was. Spoedig bleek, dat hij toch het mandaat aanvaardde, maar niet bekend is, wie hem tot deze daad heeft gebracht. Wellicht hebben goede vrienden hem ervan overtuigd, dat hij na Maenen's keuze wat al te spontaan had gereageerd.

De kwestie van de diverse, elkaar tegensprekende circulaires werd in de daaropvolgende dagen onder het motto "Verkiezingsschandaal in Heerlen" door de pers breed uitgesponnen. (Limb. Koerier, 28 juni en 1 juli; Het Zuiden 6 juli). Onweerlegbaar kwam vast te staan, dat de heer De Hesselle niet de aanstichter van de verwarring was, maar deze het werk was van enkele te verhitte voorvechters van zijn candidatuur.

Gekozen waren derhalve Jos. Maenen en Ch. De Hesselle, maar dit betekende niet, dat de rust was weergekeerd.

De onrust na de verkiezing

De Limburger Koerier, die de redelijkheid van de onverwachte uitslag van de verkiezing op 10 juni verdedigde, eindigde haar commentaar met vaderlijke vermaningen aan het adres van Jos. Maenen:

"Met dhr. Jos. Maenen doet de eerste R. K. Arbeider (hij was zelfs de eerste arbeider zonder meer. R. D.) in heel het land zijn intrede in de vergaderzaal van de Provinciale Staten. Dat legt dhr. Maenen, en dat weet hij zelf het best, grote verplichtingen op. De hele arbeiderswereld, van welke kleur dan ook, zal de blik gericht houden op deze eerste arbeiders-candidaat; hij zal de centenaarslast hebben te torsen, en nauwkeurig door eigen

collega's worden gecontroleerd. Wie menen mocht dat Maenen naar roem of eer smachtte, kunnen wij geruststellen: hij heeft de candidatuur slechts aanvaard, omdat hij meende ze, in het belang van de arbeiders-partij niet te mogen weigeren". (Limb. Koerier, 20 juni 1916). Maenen zal stellig hebben begrepen, dat deze vermaning op zijn minst ook bedoeld was als een geruststelling voor anderen.

Bont maakte het evenwel Het Zuiden, dat zich een slechte verliezer toonde, met de volgende beschouwing, geschreven na de eerste verkiezing onder de titel:

Véél te duur gekocht!.

De heer Ch. de Hesselle stelt zich voor de Provinciale Staten in Limburg niet meer beschikbaar.

Tot dat besluit is hij gekomen ten gevolge van de uitslag van de verkiezingen op Vrijdag 1.1.

DE WERKLIEDEN en de HEREN - vooral de HEREN! - die oorzaak zijn, dat wij de heer C. De Hesselle in onze Provinciale Staten moeten missen, mogen zich ons inziens wel eens degelijk afvragen of de overwinning 1.1. Vrijdag door hen aan de stembus behaald, niet VEEL TE DUUR GEKOCHT werd. Neen, neen, WERKLIEDEN EN HEREN, op die manier loopt de boel in Zuid-Limburg zó mis als hij maar enigszins mislopen kán. De toekomst zal dat bewijzen." (Het Zuiden, 22 juni 1916).

Dat de wrok in die hoek lang bleef hangen, bleek ook na de uitslag van de herstemming naar aanleiding van een poging te Kerkrade, om de twee kiesverenigingen tot één centrale kiesvereniging te hervormen. Dit om onaangenaamheden van onjuiste veronderstellingen te voorkomen. De reactie van Het Zuiden was niet mals.

"Willen de heren een goede raad van ons aannemen:

Laat de wolk van grage volksdienarij eerst wat optrekken, en gunt het licht van christelijk verstand maar geruime tijd toegang in uw dompe vergader-

zalen, en wacht voor ge verder gaat, totdat het zonnetje der christelijke liefde, dat de neiging tot een-dracht en de handhaving van netheid en fatsoen mede binnen voert, in Uw kringen weer doorgedrongen is, en daar de kwade kiemen gedood heeft. Wacht zo-lang, en gaat dan verder".

"Ondanks alle narigheid en zurigheid rond deze verkiezing dient te worden vastgesteld, dat de mijnwerkers van Spekholzerheide een helder politiek in-zicht hadden en daarmee Zuid-Limburg een grote dienst bewezen. Andere delen van onze provincie zouden slechts langzaam volgen. Jhr. Mr. Ch. Ruys de Beerenbrouck protesteerde in 1917 fel tegen het feit, dat "het katholieke arbeiderslement in som-mige lichamen te Maastricht ontbrak en noemde het zonder meer een schande, dat iemand als Henri Her-mans uit de Maastrichtse gemeenteraad was ge-weerd." (Het Zuiden, 5 juni 1917). Zelfs in 1927 zou het Heerlense spel zich in Noord-Limburg her-halen, waar de verdienstelijke Herman Donné uit Venlo op de kandidatenlijst voor de Provinciale Staten was geplaatst. Kort voor een bijeenkomst van de Werkliedenbond te Tegelen verscheen n.l. een ver-kiezingsmanifest, waarop Dr. Poels, de spreker in die bijeenkomst, als volgt reageerde:

"Nu spreker het heeft over de mentaliteit kan hij niet nalaten even te wijzen op het verkiezingsmani-fest, dat Zaterdag en Zondag hier in Tegelen is ver-spreid. Men zegt daarop de kopstukken van organi-saties uit de Provinciale Staten te willen weren; maar dan is het toch wel frappant, dat men al de kandidaten van het politiek advies overneemt, doch alleen de candidaat der arbeiders, de heer Donné afwijst.

En als er een stand is, die toch wel een afge-vaardigde uit deze kring in de Provinciale Staten mag hebben, dan is het toch zeker de stand van de arbeiders, en met donderende stem zegt Dr. Poels:

"WAT HIER GEBEURD IS TEGEN DE ARBEI-DERS EN HUN CANDIDAAT, IS EEN SCHANDE. Als

men zo doorgaat, dan dwingt men de arbeiders tot de klassenstrijd. Dan maakt men het hun onmogelijk met de andere standen gezamenlijk op te trekken voor de katholieke zaak". (Nieuwe Venlose Courant, 9 febr. 1927).

Na veertig jaar

Het bovenstaande moge enig idee van de sfeer in Zuid-Limburg hebben gegeven en van de moeilijkheden, waarin figuren als Dr. Poels en Jos. Maenen hebben gewerkt.

Pater Jacobs M. S. C. zou in 1950 over Maenen zeggen: Sedert 1916 "werd hij bij elke verkiezing herkozen, omdat niet alleen de arbeiders, maar allen die weten konden wat er omging in de provincie, hadden gezien, dat dit eerste arbeider - staten - lid een der bekwaamste was van allen die ooit in dit lichaam hadden gezeteld. Hoezeer zijn collega's in de Staten hem hadden leren waarderen bleek in 1923, toen zij hem kozen tot lid van Gedeputeerde Staten". (J. Jacobs, Het gouden boek der K. A. B., Heerlen 1951, blz. 179). Hiermee werd Jos. Maenen de eerste arbeider in Nederland, die lid was van het College van Gedeputeerde Staten.

Eengroepje mijnwerkers in Spekholzerheide stelden Limburg in 1916 in de gelegenheid om door Maenen aan heel Nederland daadwerkelijk te laten zien, dat ook een arbeiders-vertegenwoordiger het algemeen belang kan dienen evengoed als de vertegenwoordiger van andere bevolkingsgroepen.

Joseph Maenen zij hiervoor een ten volle verdiende hulde gebracht.